

MAGYAR JUHÁSZAT

ÉS KECSKETENYÉSZTÉS

Szerkeszti
a szerkesztőbizottság

22. évfolyam
2013/3

KUKOVICS SÁNDOR

Juhtenyésztés: fajták, tendenciák, divatok (II.)

..... **II–VIII**

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI: **Bátor Árpád**, A JUH TERMÉKTANÁCS ELNÖKE, **Dr. Jávor András**, EGYETEMI TANÁR, ELNÖKSÉGI TAG,
Dr. Kukovics Sándor, ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ, JUH TERMÉKTANÁCS
Dr. Békési Gyula, **Dr. Mucsi Imre**, EGYETEMI TANÁR, • Szerkesztette: **Avar László**

Juhtenyésztés: fajták, tendenciák, divatok (II.)

A juhtenyésztés számos külső hatás eredményeként folyamatosan módosul. E külső hatások közé alapvetően a piac változó igényei, illetőleg a tenyésztés és termelés jövedelmezőségét módosító gazdasági feltételek változásai sorolhatók. Ezek ugyancsak jelentős kapcsolatban vannak a különböző fajták hasznosításával, az új fajták kialakításával, kialakulásával.

A hazai juhtenyésztést a második világháború utáni időszakban is számos hatás érte. A háború után az alig több mint 300 ezerre visszasett juhlétszám intenzív növelése volt a cél, és emellett évtizedenként eltérő fajtahatások jelentek meg az állományban.

Cikkünknek a lap 2013. februári számában megjelent első részében bemutattuk a hazai juhtenyésztésben a második világháború óta eltelt évtizedek alatt bekövetkezett változásokat és tendenciákat, valamint a világ juhtenyésztésében létrejött új folyamatokat. Ezek megfelelő nyomonkövethetősége céljából ismertettük a juhajták csoportosításait genetika- (hosszú-, rövid-, zsírfarkú és zsírfarú), gyapjútermelés- (finom-, médium-, crossbred-, hosszú- és kevertgyapjas) tulajdonságaik, valamint hasznosítási (őshonos; húsgyapjú és gyapjú-hús, hús, tej; szapora; prémtermelő, szőrös) céljuk szerint. Ezt követően bemutattuk az egyes csoportokba tartozó juhajták jellemző képviselőinek első részét. A cikkünk jelenlegi második részében a további juhajták bemutatására kerül sor.

Kukovics Sándor

MÉDIUMGYAPJAS HÚSFAJTÁKBÓL

Fotó: American Hampshire Sheep Association és Kukovics Sándor

Hampshire down – Angliában, a hampshire, a southdown, a wiltshire down és a berkshire nott fajták keresztezésével az 1830-as években kitenyésztett, kiváló és népszerű végtermék-előállító húsfajta. Az európai változata rövidebb, az amerikai hosszabb lábú. 2,7–4,5 kg 5–9 cm hosszú, 25–33 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 120–150, az anyajuhok 70–85 kg súlyúak. Szaporasága 130–180%.

Fotó: Ile de France Sheep Breeders Association és Kukovics Sándor

Ile de France – A francia merinó (rambouillet) és az angol dishley húsjuh keresztezésével, Párizs környékén kitenyésztett juhajták, jól fejlett hústesttel és kiváló legelő- és alkalmazkodóképességgel. 3–5 kg 6–8 cm hosszú, 25–30 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 100–130, az anyajuhok 70–90 kg súlyúak. Szaporasága 130–170%.

Fotó: UK Lleyn Sheep Society

Lleyn – Észak-Wales egyik helyi fajtája, amelyik rendkívüli szaporasága (200–210%) és anyai tulajdonsága mellett kiváló húsformákkal is bír. E tulajdonságai miatt a brit tejelőjuh egyik alapfajtájaként használták, és az utóbbi években egyre több fajta javításához, kialakításához alkalmazták. 3–3,5 kg 7–12 cm hosszú, 28–33 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 80–120, az anyajuhok 60–70 kg súlyúak.

Fotó: Magyar Juhtenyésztő Szövetség, és E.A.P. Animal Genetic Bank

Nemet feketefeju húsjuh – Angol feketefeju és helyi fajták keresztezéséből alakult ki Németországban (Szászország). Erős testű, közepes méretű fajta. 4,5–5 kg 6–10 cm hosszú, 29–33 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 100–120, az anyajuhok 60–80 kg súlyúak. Szaporasága 130–150%.

MÉDIUMGYAPJAS HÚSFAJTÁKBÓL

Fotó: Kukovics Sándor

Rouge de l'Quest – Wenslydales, blueface leicester és helyi fajták keresztezésével a Loir völgyében, az 1950–1960-as években kitenyésztett, kiváló francia húsfajta. 1,5–2,5 kg 4–5 cm hosszú, 26–30 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 95–120, az anyajuhok 70–90 kg súlyúak. Szaporasága 180%.

Suffolk – Nagyon népszerű, angol eredetű húsjuh. Európai változata rövidebb, amerikai változata hosszabb lábú. 2,5–3,5 kg 2,5–5,5 cm hosszú, 26–33 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 120–170, az anyajuhok 70–110 kg súlyúak. Szaporasága 130–180%

Fotó: British Wool Marketing Board

Texel – Eredetileg a hollandiai Texel szigetén kialakult húsfajta, amely az utóbbi 5–6 évtizedben húsfarmjai miatt nagyon is népszerűvé vált. A fehér mellett a recesszív kék változatát is tenyésztik. Országoként némileg eltérő változatai alakultak ki, és az eredeti változathoz képest nőtt az állatok testsúlya és mérete. 3,5–5 kg 5–7 cm hosszú, 30–35 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 95–110–130, az anyajuhok 55–65–90 kg súlyúak. Szaporasága 130–180%.

A TEJFAJTÁKBÓL

A világon számos fajta juhot hasznosítanak tejtermelésre is. Magyarországon például sokáig a merinók fejése volt általános, és tejtermelésre való hasznosításuk a mai napig is jelen van. Szlovákiában a cigája és a javított valaska juhok döntő hányadát fejik, de a merinókat fejésre nem hasznosítják. Romániában szinte minden fajta (curkana, gyimesi racka, cigája, karakul, és helyenként a merinó) egyedeit is fejik. Ausztráliában, Új-Zélandon és az USA-ban az egyéb tejfajták (awassi, assaf, keletfríz) megjelenéséig pl. a dorset juhokat fejték. A tejfajták közül néhánynak nagyobb a jelentősége, mint másokéi. Egyes fajták szinte minden fejjel foglalkozó országban megjelentek. Ugyanakkor a régi spanyol tejfajták a közép-amerikai országokban jelentős szerepet játszanak.

Fotó: Kukovics Sándor

Assaf – Az awassi és a keletfríz juhok keresztezésével kitenyésztett fajta, amely az awassitól eltérően fehér színű, és lényegesen nagyobb szaporaságú, ugyanakkor tejtermelési szintje eléri és meg is haladja azt, és zsírfarka alig egynegyede az awassiénak. Intenzív, zárt termelési rendszerben, sűrített elletésben tartott és tenyésztett, nagy állományokban tartott fajta, amelynek állománya mára meghaladta az egymillió egyedet is Spanyolországban. 3–4 kg 33–40 mikron finomságú és 8–10 cm hosszúságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 90–140, az anyajuhok 70–90 kg súlyúak. Szaporasága 160–180%. Tejtermelése 210–230 nap alatt eléri a 300–700 litert.

A TEJFAJTÁKBÓL

Brit tejelőjuh – A brit fríz, a blueface leicester, a lleyn, a poll dorset és egyéb fajták keresztezésével kitenyészített fajta, amely az 1980-as évekre vált elfogadott fajtává. A nagy szaporaságot, a jelentős tejtermelő képességet és a kiváló hústermelő képességet ötvözték a fajtában. 4–5 kg 8–12 cm hosszú, 26–30 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 80–130, az anyajuhok 60–80 kg súlyúak. Szaporasága 220–310% (első ellésben 220; másodikban 268, harmadikban 310%). Tejtermelése 160–200 nap alatt 200–400 liter.

Fotó: Kukovics Sándor

Awassi – Az 1950-es évektől indulva a helyi awassiból kitenyészített intenzív, zárt technológiában, nagy állományokban tartott zsírfarkú tejfajta, amelynek genetikai értékeit a környező országok fajtáinak javítására használták/használják. A nagy testű és erős csontú fajta ma már minden kontinensen megtalálható. 3–4 kg 15–25 cm hosszú és 30–40 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 90–140, az anyajuhok 60–80 kg súlyúak. Szaporasága 110–130%. Tejtermelése 210–220 nap alatt 300–600 liter.

Fotó: Kukovics Sándor

Keletfríz – Az északi-tengeri német és holland szigeteken kialakult, fehér és recesszív fekete tejelő fajta, amelynek nagy tejtermelő képességét minden más tejelő juh fajta nemesítésére használták. Robusztus, nagytestű, tipikus tejfajta. A kis létszámokban való tartást kedveli, a nagy tömegben való tartást nehezen viseli, aminek eredménye a betegségekre való érzékenység és a jelentős kiesés. 4–5 kg 12–16 cm hosszú, 28–33 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 80–120, az anyajuhok 60–80 kg súlyúak. Szaporasága 200–230%, tejtermelése 180–200 nap alatt 500–600 liter.

Fotó: British Friesland Association

Chios – Görögországban (Chios szigetéről származik) és Délkelet-Törökországban tenyésztett félzsírfarkú tejfajta. 1,2–2,5 kg 8–13 cm, 27–35 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 65–90, az anyajuhok 40–70 kg súlyúak. Tejtermelése 150–180 nap alatt 120–300 liter (a csúcs 500 liter 272 nap alatt). Szaporasága 150–230%.

Fotó: Aristotale University of Thessaloniki

Fotó: Sheri Palko (Locust Grove Farm)

Langhe – Delle langhe – Észak Olaszországban kialakult és tenyésztett fajta, amely keresztezésében Magyarországon is jól vizsgázott. Közepes méretű tejelő juh. 3–4 kg, 8–12 cm hosszú, 28–35 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 80–90-, az anyajuhok 60–70 kg súlyúak. Szaporasága 140–160%. Tejtermelése 160–190 nap alatt 200–300 liter.

A TEJFAJTÁKBÓL

Fotó: Dr. Paolo Bani

Lacaune – A Francia-középhegységben (Massive Central) kialakult, mintegy egymillió egyedtel jelentő fajta, amelynek háromnegyed részét tejtermelésre, egynegyed részét hústermelésre szelektálták, illetve tenyésztették ki. A tejtermelésre való szelekció az 1950-es években indult el, és a tejmenyiség növelésétől eljutottak a sajtgártás szempontjából számító hasznosanyag- (zsír- és fehérje-, majd az 1990-es évek közepétől a fehérje-) termelés növeléséig. A nagy állományokban való tartást mindkét változat jól tolerálja. A döntően csak a háton termelt gyapjú mennyisége 1,5–2 kg, hosszúsága 3–5 cm és a finomsága 26–29 mikron. A felnőtt kosok 80–100, az anyajuhok 50–70 kg súlyúak. Szaporasága 130–160%. Tejtermelő változata teljesítmény 150–180 nap alatt 190–350 liter.

Fotó: Universidad de Córdoba

Manchega – Spanyolország középső részén kialakult tejelő fajta, amelynek recesszív fekete változatát is tenyésztik. 3–4 kg 6–10 cm hosszú, 28–33 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 80–100, az anyajuhok 60–70 kg súlyúak. Szaporasága 120–150%, tejtermelése 150 nap alatt 100–150 liter.

Fotó: Sirbonatte – Lane d'Italia

SZAPORA FAJTÁKBÓL

A szapora fajták a juhajták relative kis csoportját alkotják, és ezek közül egyeseket más fajtacsoportba is besorolnak (booroola – merinó; keletfríz, brit tejelő juh, chios – tejfajta is). Emellett a booroola FECB génjének megtalálását követően számos más fajta esetében találtak hasonló, a szaporaságot meghatározó nagy gént. A szapora fajták közül itt csak néhányat mutatunk be.

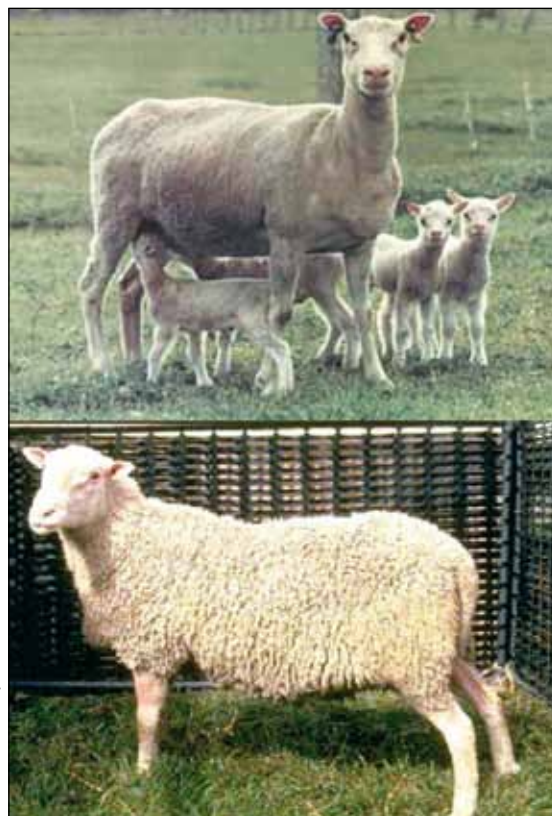
Fotó: Harcsa Attila

Bábolna tetra – Sok éves, számos fajtára alapuló tenyésztési programból kiindulva, 5 finn landrace és 3 romanov vonalra és helyi merinóra alapozva kialakított szapora fajta. 3,5–4 kg 8–11 cm hosszú, 22–36 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 70–80, az anyajuhok 50–60 kg súlyúak. Szaporasága 170%.

Fotó: Romanov Sheep Center, USA

Romanov – A Volga völgyében (Oroszország) kialakult helyi, korai érésű, szezonon kívül is eltehető, kemény, szapora fajta, amely számos keresztezési program részét képezte (többek között pl. a francia INRA 401-ét). 1–2 kg 5–8 cm, 20–75 mikron finomságú kevert gyapjút termel. A felnőtt kosok 50–70, az anyajuhok 40–50 kg súlyúak. Szaporasága 250–300%.

Fotó: James Taylor

Finn landrace – Finnországban kialakult, csaknem minden keresztezési programban hasznosított szapora fajta (amelynek változatát svéd landrace néven Svédországban tenyésztik). 2–3 kg 7,5–15 cm hosszú, 24–31 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 70–90, az anyajuhok 50–70 kg súlyúak. Szaporasága 210–280%. Az anyajuhok 12–15%-a (szelekciós program eredményként) 4 aktív, termelő tögybimbóval rendelkezik.

Fotó: Véress László

Szapora merinó – E fajtanév alatt két eltérő fajtát alakítottak ki. Az 1970-es években a romanov / (merinó x romanov) x keletnémet húsmarinó/, az 1980-as években a booroola fajtára / (merinó x booroola) x booroola/ alapozva jött létre a két szapora merinó fajta. Az 1992-ben fajtaként elfogadott utóbbi változat kis-közepes testű, szapora fajta, amely hordozza a booroola nagy szaporaságát meghatározó nagy gént. 3–4 kg 5–7 cm hosszú, 16–26 mikron finomságú gyapjút termel. A felnőtt kosok 65–85, az anyajuhok 40–50 kg súlyúak. Szaporasága 200–230%. Kis testsúlya, lassú növekedése és alacsony tejtermelése miatt tenyésztése az utóbbi években megszűnt gyakorlatilag.

SZŐRŐS ÉS VEDLŐGYAPJAS JUHAJTÁKBÓL

Fotó: Barbados Sheep Association

Barbados blackbelly – Afrikai szőrös juh-fajta, amelynek jelenlegi hosszúlábú formája Barbados szigetén alakult ki. Az utóbbi években számos keresztezési programban használták fel a gyapjú visszaszorítása céljából. A felnőtt kosok 55–75, az anyajuhok 45–50 kg súlyúak. Szaporasága 150–200%. Bőre kiváló minőségű ruházati alapanyag.

Fotó: Damara Sheep Association, Australia

Damara juh – Afrikai szőrös zsírfarkú juh, amelynek népszerűsége intenzíven növekszik az USA-ban és Ausztráliában (utóbbiban már több mint 300 ezer egyed tartanak tenyésztésben). A fajta érdekessége, hogy a kecskéhez hasonlóan több fás szárú növényt fogyaszt, mint legelőfűvet. A felnőtt kosok 65–80, az anyajuhok 55–60 kg súlyúak. Szaporasága 110–130%. Bőre kiváló minőségű ruházati és járműborító alapanyag, húsa ízletes.

Fotó: Wiltshire horn Association

Wiltshire horn – Anglia régi szőrös juh-fajtája, amely számos, az utóbbi években kitenyésztett új fajta alapját képezi. Mindkét ivar csigás szarvat visel. A felnőtt kosok 75–90, az anyajuhok 50–65 kg súlyúak. Szaporasága 130–160%. Vágási húskihozatala 60%.

Fotó: Easy Care Sheep Association

Easycare sheep – A könnyű kezelhetőség, jó szaporaság, a nyírás szükségességének hiánya, valamint a kiváló hústermelési tulajdonságok kombinálása céljából az Egyesült Királyságban, a wiltshire horn fajtára alapozva kifejlesztett fajta. A felnőtt kosok 80–100, az anyajuhok 60–70 kg súlyúak. Szaporasága 180%, vágási húskitermelése 60%. Gyors növekedésű, 12 hetes korra 17 kg-os vágott testsúlyt ér el. E fajtánév tulajdonképpen egy fajtacsoportot is jelöl.

Fotó: Katahdin Hair Sheep International

Katahdin – Az USA-ban kialakított kompozit juh-fajta, amely az afrikai szőrös juhok, a tunis juh, a hampshire down, a southdown és a wiltshire horn fajták keresztezésének eredményeként létrejött vedlőgyapjas juh-fajta, és az úgynevezett „easycare” (könnyű kezelésű) juh-fajta csoport egyik tagja. A felnőtt kosok 90–120, az anyajuhok 60–80 kg súlyúak. Szaporasága 200%. Kiváló anyai tulajdonságokkal bíró fajta, egész évben termékenyíthető és ellethető.

Fotó: Nolana Sheep Association

NOLANA juh – Németországban helyi és szőrös juh-fajták (wiltshire horn, barbados blackbelly stb.) keresztezésével kétféle szőrös juh-fajta változatot alakítottak ki. Az egyik egy landrace típusú, kisebb testű, színes szőrt növesztő változat, míg a másik egy fehér szőrral borított, közepes-nagy testű hústípus. Az előbbihez tartozó anyajuhok 45–55, míg utóbbihoz tartozók 55–65 kg súlyúak.

Fotó: Royal White Association

Royal white – A dorper és a St. Croix fajták keresztezésével az USA-ban (1994–2002) kialakított szőrös juh-fajta (az easycare-csoport tagja). A felnőtt kosok 95–130, az anyajuhok 75–95 kg súlyúak. Szaporasága 150–180%, gyakorlatilag egész évben átellelhető. Kiváló húsformákkal bíró fajta, húskitermelése 55–62%.

SZŐRŐS ÉS VEDLŐGYAPJAS JUHFAJTÁKBÓL

Fotó: Kars Pastoral Company

Wiltipol – Ausztráliában kifejlesztett az (eaycare-csoporthoz sorolható) fajta, amelyet a wiltshire horn fajtából alakítottak ki a border leicester, a perendale, a poll dorset és a poll merinó fajták egyedeivel végzett keresztezések eredményeként. Vedlőgyapjas juh, amelyet kiváló anyai tulajdonságok jellemeznek. A felnőtt kosok 100–125, az anyajuhok 75–85 kg súlyúak. Szaporasága 130–180%, gyakorlatilag egész évben ellethető.

Fotó: Dr. Alberto Zorloni

Szomáli feketefejú juh – Szomáliai eredetű, dél-afrikai zsrifarkú, kistestű, feketefejú juh, amelynek recesszív vörösféjú változatát is tenyésztik. A dorper egyik alapját adó fajta. A felnőtt kosok 50, az anyajuhok 30 kg súlyúak. Szaporasága 100–110%. A bárányok 95 napra érik el a 13 kg-os élősúlyt.

Fotó: MR. P J Cilliers

Dorper és White Dorper – A dorset horn és poll dorset, valamint a szomáli feketefejú fajták keresztezésének eredményeként Dél-Afrikában, az 1930-as évektől kialakított vedlőgyapjas, jó anyai tulajdonságokkal bíró (egész évben át ellethető) juh fajta, amelynek feketefejú (dorper) és fehérfejú (white dorper) változatát egyaránt tenyésztik. Az utóbbi 10–15 évben rohamosan terjed mindkét változat Ausztráliában, az USA-ban, és Európában is megtalálható már. A felnőtt kosok 90–120, az anyajuhok 50–80 kg súlyúak. Szaporasága 150–190%, vágási húskitermelése 55–62%. A belső élősködőkkel szemben rezisztens.

ZSÍRFARKÚ ÉS ZSÍRFARÚ JUHOKBÓL

Fotó: New-Zealand Rare Breeds

Karakul prémjuh – A zsrifarkú juhok csoportjába tartozó, sivatagi-félsivatagi juh fajta, amelyet alapvetően a néhány napos korú bárányaik gereztnájáért tenyésztnek. Hat alapvető szín mellett számos két-három színt hordozó változata ismeretes. Fő színei: fekete, aranybarna, szürke, vörösbarna, rózsaszín, gyöngyházfehér. A bárányok leölése után az anyajuhokat fejik. Közép-keleti és közép-ázsiai eredetű, de megtalálható Afrikában (pl. Namíbia), Új-Zélandon és Kelet-Romániában is. A felnőtt kosok 80–100, az anyajuhok 45–70 kg súlyúak. Szaporasága 110–120%.

Fotó: www.infobarrel.com

Large tail han juh – Mongólia és a kínai Belső-Mongólia félsivatagos területeinek fajtája a nagy zsrifarkú han juh. A nagyobbik han (large tail han) juh 160–190, míg a kisebbik (small tail han) változat 229–270%-os szaporulatot is elér. A kisebbik változat 25, míg a nagyobbik változat 35–40 kg-ot is elér.

Fotó: bib.ge/sheep/open.php?id=608//

Turki – fat rumped sheep – Afganisztán legnagyobb testű juh fajtája a turki zsrifarkú juh. A felnőtt kosok 90–130, az anyajuhok 60–80 kg súlyúak. A zsrifaron és farkon elraktározott zsír mennyisége elérheti az 5–10 kg-ot is. A gyakorlatilag a tevék púpjának megfelelő zsírdepót a fark mellett a faron képezi. Szaporasága 120–130%.